

**Posudek oponenta/vedoucího bakalářské/diplomové práce**

**Název práce:** Reintegrace osob léčících se z drogové závislosti. Z perspektivy přechodových rituálů.

**Autor/ka práce:** Doubravka Trubačová

**Vedoucí práce:** Tomáš Retka

Bakalářská práce se zaměřuje na absolventy terapeutické komunity, kteří se po ukončení léčby opět vrací do běžné společnosti. Pokud bych měla za cíl práce považovat uspokojení zájmu, co všechno musí „lidé, kteří si napoprvé zvolili špatnou cestu, znovu vydobýt, co tomu obětovat a co dokázat, aby je jich rodina, okolí i společnost přijaly“, pak bych musela rovnou prohlásit, že splněn nebyl, nebo to aspoň z předloženého textu nevyplývá. Práce se totiž zabývá jen určitou výsečí v procesu odvykání z drogové závislosti, a to tou závěrečnou. Na tento proces se snaží pohlížet antropologickou perspektivou přechodových rituálů tak, jak je definoval A. von Genep, ale i jiní autoři (Eriksen, Turner, Rappaport, Frazer, Benedictová aj.). Hned na počátku si autorka definuje hlavní pojmy, se kterými v práci dále pracuje. Je škoda, že se nevěnovala také pojmu „léčba“, se kterým operuje ve vztahu k terapeutickým komunitám, které jsou jedním z typů sociálních služeb (nikoliv zdravotních), tudíž může být užití pojmu „léčba“ značně zavádějící. Sami klienti, jak autorka práce uvádí, se sice nepovažují za „vyléčené“, na druhou stranu se označují za „abstinující“. Už tato samotná situace – jakási přechodná fáze – otevírá prostor ke zkoumání jejího průběhu. Klienti se na poměrně dlouhou dobu stávají „liminárními bytostmi“, osobami s nejasným statutem, opouštějí původní stav (závislost) a připravují se na stav budoucí (abstinence) a znovupřijetí do běžné společnosti. Na této cestě je jim nápomocná právě terapeutická komunita, utvářející společenství s vlastními pravidly a také rituály. Domnívám se, že autorka práce se podařilo uchopit toto téma poměrně dobrým způsobem a připravit si pro výzkum odpovídající teoretický rámec. Fungování zvolené terapeutické komunity je však popsáno bez osobního prožitku, jen hodně mechanicky a opírá se především o vzpomínky absolventů (autorka práce terapeutickou komunitu z časových a finančních důvodů nakonec vůbec nenavštívila). Některé jevy v kap. Komunitní symboly jsou popsány až příliš stručně. Tento nedostatek, způsobený čerpáním informací především z analýzy dokumentů, nahrazuje autorka osobním kontaktem s klienty v Klubu Absolvent. S pěti vybranými absolventy uskutečnila polostrukturované rozhovory, aby získala odpovědi na tři hlavní výzkumné otázky. Rituálů jako takových se týká především otázka č. 2 „Uvědomují si osoby léčící se z drogové závislosti, že absolvovali určitý druh rituálu (např. očištění)?“, jejíž vyhodnocení však mně osobně přineslo velké zklamání. Je zřejmé, že informátoři na tuto otázku neodpovídají a zaměňují rituály za návyky a prvky denního režimu (např. potřebu zhasínat světlo), které si během pobytu v terapeutické komunitě osvojili a po odchodu z ní i snažili udržovat. Po nahlédnutí do přílohy 1 je patrné, že k meritu věci nesměřují ani žádné tazatelské otázky (v práci chybí aspoň náznak operacionalizace). Přestože klienti během pobytu v terapeutické komunitě zřejmě prošli celou řadou rituálů, jak je v bakalářské práci modelově popsáno (očištění, smírčích, přechodových), jsou jimi reflektovány jen velmi okrajově (anonym 4) a autorka práce se v roli výzkumnice po dalších informacích nepídí. Zdá se, že se autorka nakonec více soustředí na jiný přechodový moment, a to na okolnosti zdárné „reintegrace“, kterou podle vlastního vymezení (viz s. 12) představují tři pilíře: obnovení rodinných vztahů, navázání kontaktu s okolím a nalezení zaměstnání. I ten je však zkoumán nedůsledně a samotná interpretace je na velmi bazální úrovni. V závěru práce autorka přiznává, že si „zbořila“ vlastní předsudky, což je jistě jenom dobře, otázkou zůstává, zda k tomu došlo na základě zobecnění poznatků, opírajících se o odpovědi pěti osob. Samotný závěr práce pak dle mého názoru popírá téměř vše, co bylo v práci uvedeno před ním: „Hlavní je chtít a najít v sobě tu sílu postavit se nepřizní osudu, protože jestli to dokážeme, záleží hlavně na nás samotných“, vždyť bez společenství, které podalo osobám s drogovou závislostí pomocnou ruku, by se příběhy oněch pěti osob bezesporu odvíjely úplně jinak.

Určitá pochybení musím vytknout i po formální stránce. Jistě by působilo přirozeněji, kdyby byly citované pasáže uvedeny jejich autorem. Autorka práce také neumí uvádět správně bibliografické odkazy v případě sekundárních citací. Kap. 2.2. je de facto kompilací parafrázovaných částí jedné knihy. Můžeme se setkat s úsměvnou záměnou pojmů „model“ a „modul“. Text také hyzdí četné gramatické chyby, zejména v interpunkci.

Z výše uvedených důvodů nemohu práci hodnotit lépe než známkou velmi dobře.

#### **Doplňující otázky:**

*Můžete vysvětlit, co znamená výrok, že „communitas nejčastěji mluví podmiňovacím způsobem“ (s. 24)?*

*Dá se říci, že rituály (a tím nemám na mysli prvky „komunitního režimu“) přispívají k účinnosti „léčby“, navíc pomáhají udržovat osobní integritu a identitu. Mohou se bez nich klienti obejít? A není právě jejich absence nakonec důvodem k recidivě?*

*Mají dnešní uživatelé drog k požívání omamných látek stejné důvody jako kdysi šamani? Nebo jde o řešení úplně jiné situace? Jaké?*

Dne: 20. 5. 2014



Podpis oponenta